

Διερεύνηση της ψυχικής υγείας του υγειονομικού προσωπικού κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορωνοϊού σε ένα ελληνικό νοσοκομείο

Φώτη Ελένη

Νοσηλεύτρια, MSc, Γενικό Νοσοκομείο Άρτας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Ένας μεγάλος αριθμός μελετών έχει καταδείξει πως η μάχη με τον κορωνοϊό έχει επιβαρύνει ψυχολογικά ένα σημαντικό ποσοστό του υγειονομικού προσωπικού.

Σκοπός: Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στη διερεύνηση του άγχους και του φόβου για τον κορωνοϊό στο υγειονομικό προσωπικό σε δημόσιο νοσοκομείο καθώς επίσης και να εξετασθεί κατά πόσο το άγχος και ο φόβος για τον κορωνοϊό τελικά επηρεάζουν την ψυχική του υγεία και ευημερία

Υλικό και μέθοδος: Η παρούσα μελέτη αποτελεί μία συγχρονική μελέτη όπου υιοθετήθηκε η προσέγγιση της ποσοτικής μεθοδολογίας, με χρήση κατάλληλων σταθμισμένων εργαλείων. Διεξήχθη το χρονικό διάστημα 8-17 Οκτωβρίου 2021. Στην παρούσα μελέτη, ο πληθυσμός-πηγή είναι το σύνολο του υγειονομικού προσωπικού (ιατρικό, νοσηλευτικό, διοικητικό) που εργάζεται στο Γενικό Νοσοκομείο του νομού Άρτας. Για την επιλογή του δείγματος χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της δειγματοληψίας ευκολίας και επιλέχθηκαν 100 υγειονομικοί που ανήκουν στην ιατρική, νοσηλευτική και διοικητική υπηρεσία του Νοσοκομείου Άρτας όπου αποτέλεσαν και το δείγμα της έρευνας. Για την συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε γραπτό ερωτηματολόγιο όπου αξιοποιήθηκαν τα εργαλεία CAS, (κλίμακα άγχους για τον κορωνοϊό), OCS (κλίμακα επίμονης σκέψης για τον κορωνοϊό) και CRBS (κλίμακα αναζήτησης καθησυχαστικών συμπεριφορών για τον κορωνοϊό). Η στατιστική ανάλυση έγινε με τη χρήση του λογισμικού SPSS v23.0

Αποτελέσματα. Το 7% του δείγματος βίωσε δυσλειτουργικό άγχος που σχετίζεται με τον κορωνοϊό, το 11,11% επίμονη και διαταραγμένη σκέψη και το 9,47% ανέπτυξε δραστηριότητες αναζήτησης καθησυχασμού για τον κορωνοϊό. Παράλληλα από το σύνολο του δείγματος το 16% είχε υψηλά επίπεδα σε τουλάχιστον μία από τις τρεις κλίμακες ενώ το 2% είχε υψηλές τιμές και στις τρεις κλίμακες. Οι γυναίκες και τα άτομα που ζουν με χρόνια πάσχοντες έχουν υψηλότερο άγχος για το κορωνοϊό. Το τεστ συσχέτισης Spearman έδειξε σημαντική θετική συσχέτιση και των τριών ψυχολογικών νοσηροτήτων.

Συμπεράσματα: Τα ευρήματα της μελέτης υποδεικνύουν χαμηλό επιπολασμό προβλημάτων ψυχικής υγείας στο υγειονομικό προσωπικό του Νοσοκομείου Άρτας κατά τη διάρκεια της επιδημίας COVID-19 με θετική συσχέτιση μεταξύ τους.

Λέξεις Κλειδιά: Πανδημία, covid-19, άγχος, φόβος, υγειονομικό προσωπικό, ψυχική υγεία.

Υπεύθυνος αλληλογραφίας: Φώτη Ελένη, Αλεξάνδρου Παπαναστασίου 17, Άρτα, TK 47132, e-mail: fotieleni77@gmail.com

Rostrum of Asclepius® - "To Vima tou Asklipiou" Journal Volume 22, Supplement Issue 4A (January – March 2023)

ORIGINAL PAPER

The Investigation of mental health of healthcare staff during the coronavirus pandemic in a Greek hospital

Foti Eleni

RN, MSc, General Hospital of Arta, Greece

ABSTRACT

A big amount of studies has shown that the war with corona virus has burdened the mental health of an important number of the health personnel.

Aim: The present study aims at the investigation of anxiety and fear of to the the coronavirus in health personnel in a public hospital as well as to be considered if the anxiety and the fear of Covid-19 finally affect his mental health and well-being

Material and Method: The present study is a cross-sectional study where the quantitative methodology approach was adopted using appropriate weighted tools. It was conducted in the period October 8-17, 2021. In the present study the population-source is the total of the health personnel (medical, nursing, administrative) that works at General Hospital

of Arta. For the selection of sample the method of layered sampling was used and 100 employees, who belong to medical, nursing and administrative service of the hospital where they were also the sample of the study, were used. A written questionnaire was used for data collection where the tools, coronavirus anxiety scale (CAS), obsession with COVID-19 scale (OCS) and coronavirus reassurance-seeking behaviors scale (CRBS), were used. The static analysis was performed using the Software SPSS v23.0

Results: 7% of the respondents experienced a corona virus-related dysfunctional anxiety, 11.11% of them experienced persistent and thinking and 9.47% developed activities for reassurance search. At the same time from the total of respondents, 16% had high levels in at least one of the three scales, while 2% had high levels at all the scales. Women and people who live with chronic patients have more anxiety for Covid-19. The correlation test Spearman showed an important positive correlation between all the psychological morbidities

Conclusions: The findings of the study prove low prevalence of mental health problems to the staff of Arta's Hospital during the pandemic Covid-19, with positive correlation between them.

Keywords: Pandemic, Covid-19, anxiety, fear, health personnel, mental health.

Corresponding Author: Foti Eleni, Alexandrou Papanastasiou 17, Arta, 47132, e-mail: fotieleni77@gmail.com

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πανδημία του COVID-19, προκάλεσε πολυάριθμες, απροσδόκητες και πρωτόγνωρες αλλαγές στις ζωές των ατόμων. Στο πλαίσιο αυτό, η ψυχική υγεία έχει αποκτήσει κεντρική θέση ως ένας τομέας που αναμένεται να επηρεαστεί από την πανδημία λόγω του απειλητικού χαρακτήρα της καθώς και λόγω των βαθιών επιπτώσεων στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.¹

Η σοβαρότητα, η θνητότητα και η υψηλή μολυσματικότητα της νόσου, άσκησε εκτεταμένη πίεση στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης.² Οι επαγγελματίες υγείας σε όλο τον κόσμο βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή των προσπαθειών για την αντιμετώπιση της πανδημίας, παρουσίασαν σημαντικά αρνητικά αποτελέσματα ψυχικής υγείας από την εργασία σε εξαιρετικά αγχωτικά, σωματικά εξαντλητικά, επικίνδυνα και τραυματικά περιβάλλοντα που επέφερε η τρέχουσα πανδημία.³

Πρόσφατες μελέτες έχουν αποκαλύψει ότι ένα σημαντικό ποσοστό των υγειονομικών (περίπου το 1/5) σε όλο τον κόσμο εμφανίζει κλινικά επίπεδα αϋπνίας, μετατραυματικού στρες, κατάθλιψης και γενικευμένου άγχους εξαιτίας των ψυχολογικών πιέσεων που έχουν δεχτεί εν μέσω της πανδημίας Covid-19.^{4,5}

Σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποιήθηκε σε έξι νοσοκομεία αναφοράς στην Ελλάδα η ψυχολογική επιβάρυνση που σχετίζεται με τον COVID-19 στους επαγγελματίες υγείας είναι σημαντική, με περισσότερους από τους μισούς να αντιμετωπίζουν τουλάχιστον ήπιες δυσκολίες ψυχικής υγείας. Ο φόβος, το αντιληπτό άγχος, ο κίνδυνος μόλυνσης, η έλλειψη προστατευτικού εξοπλισμού και η χαμηλή κοινωνική υποστήριξη αποτελούν παράγοντες δυσμενών ψυχολογικών εκβάσεων μεταξύ των επαγγελματιών υγείας.⁶

Ο φόβος και το άγχος σχετικά με τη μόλυνση από τον κορωνοϊό είναι μια ιδιαίτερη ανησυχία μεταξύ των επαγγελματιών υγείας που έρχονται σε στενή και συνεχή επαφή με ασθενείς που έχουν μολυνθεί από τον ιό.⁷ Η δυσανάλογη κατάσταση άγχους ή ο επίμονος και ανεξέλεγκτος φόβος και σκέψη που παρεμβαίνει στην καθημερινή ζωή και προκαλεί διαταραχές στη συμπεριφορά και την ψυχολογική ευεξία λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού, έχουν αναφερθεί από σημαντικό ποσοστό εργαζομένων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης.⁸ Περίπου το 22% των επαγγελματιών υγείας υπέφερε από μη φυσιολογικά επίπεδα άγχους λόγω του ιού. Το νοσηλευτικό προσωπικό, οι γυναίκες νοσηλεύτριες και αυτές που εργάζονται σε τμήματα που νοσηλεύουν ασθενείς με κορωνοϊό φαίνεται να εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα άγχους και φόβου κατά τη διάρκεια της πανδημίας.^{6, 9} Επιπλέον, οι υγειονομικοί που αντιλήφθηκαν ανεπαρκή κοινωνική και εργασιακή υποστήριξη, προσωπική ανθεκτικότητα και συμπεριφορές αποφυγής φάνηκε να παρουσιάζουν αυξημένα επίπεδα άγχους που σχετίζονται με τον COVID-19.⁹ Δεδομένου του ζωτικού ρόλου που διαδραματίζουν οι επαγγελματίες υγείας κατά τη διάρκεια αυτής της πανδημίας, είναι επιτακτική ανάγκη να αξιολογηθεί η ψυχική τους ευεξία, ιδιαίτερα για την παρουσία δυσλειτουργικού άγχους και φόβου για τον κορωνοϊό που θα μπορούσε να επηρεάσει

αρνητικά την υγεία και την ευημερία, την εργασιακή απόδοση και ικανοποίηση, τη λειτουργική ικανότητα και την ψυχική τους υγεία κατά τη διάρκεια της πανδημίας.^{9,4}

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσει τα επίπεδα άγχους και φόβου για τον κορωνοϊό στο υγειονομικό προσωπικό ενός δημόσιου ελληνικού νοσοκομείου καθώς και να εξετάσει κατά πόσο το άγχος και ο φόβος για τον κορωνοϊό τελικά επηρεάζουν την ψυχική του υγεία.

ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Αποτελεί μία συγχρονική μελέτη όπου υιοθετήθηκε η προσέγγιση της ποσοτικής μεθοδολογίας. με χρήση κατάλληλων σταθμισμένων εργαλείων. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα ειδικά διαμορφωμένο, ανώνυμο ερωτηματολόγιο όπου αξιοποιήθηκαν τα εργαλεία: Coronavirus Anxiety Scale (CAS)¹⁰, The Obsession with COVID-19 Scale (OCS)¹¹, Coronavirus Reassurance-Seeking Behaviors Scale (CRBS)¹² για τη διερεύνηση και αξιολόγηση της ψυχικής υγείας του υγειονομικού προσωπικού. Ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's alpha εκτιμήθηκε για τα χαρακτηριστικά αυτά καθώς εκφράζονται σε 5βάθμια κλίμακα Likert. Για τις CAS, OCS, CRBS οι τιμές του δείκτη βρέθηκαν ίσες με 0,825, 0,805 και 0,922 αντίστοιχα. Οι τιμές

αυτές υποδεικνύουν αξιοπιστία υψηλότερη από αυτή που αναφέρεται στη βιβλιογραφία (0,7) και επομένως μετρούν αξιόπιστα τις έννοιες τις οποίες θεωρητικά αντικατοπτρίζουν. Για την επιλογή του δείγματος χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της δειγματοληψίας ευκολίας. Διεξήχθη το χρονικό διάστημα 8-17 Οκτωβρίου 2021.

Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από 4 μέρη. Στο 1^ο μέρος καταγράφηκαν τα δημογραφικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων (9 ερωτήσεις επιλογής ή σύντομης απάντησης). Το 2^ο μέρος περιελάμβανε την κλίμακα CAS για την αξιολόγηση του δυσλειτουργικού άγχους που σχετίζεται με τον κορωνοϊό, (5 ερωτήσεις που βαθμολογούνται βάσει πενταβάθμιας κλίμακας τύπου Likert). Το 3^ο μέρος περιελάμβανε την κλίμακα OCS για την αξιολόγηση της επίμονης και διαταραγμένης σκέψης των ερωτηθέντων σχετικά με τη νόσο Covid-19, (4 ερωτήσεις που βαθμολογούνται βάσει πενταβάθμιας κλίμακας τύπου Likert) και το 4^ο μέρος περιελάμβανε την κλίμακα CRBS για να ανιχνεύσει συμπεριφορές που αναζητούν την καθυσύχαση τυχόν ανησυχιών που σχετίζονται με την λοίμωξη από κορωνοϊό, (5 ερωτήσεις που βαθμολογούνται βάσει πενταβάθμιας κλίμακας τύπου Likert). Γενικά, συνολική βαθμολογία CAS ≥ 9 υποδεικνύει πιθανό δυσλειτουργικό άγχος που σχετίζεται με τον κορωνοϊό. Συνολική βαθμολογία OCS ≥ 7 υποδεικνύει πιθανή

δυσλειτουργική σκέψη σχετικά με τη νόσο. Συνολική βαθμολογία της CRBS ≥ 12 υποδεικνύει δραστηριότητες αναζήτησης καθυσύχασης άνω του μέσου όρου.

Το αίτημα διεξαγωγής της έρευνας εγκρίθηκε από το Επιστημονικό Συμβούλιο του Γενικού Νοσοκομείου Άρτας με αριθμό πρωτοκόλλου έγκρισης 22366, την 08/10/2021 με τη σύμφωνη γνώμη της Διευθύντριας Νοσηλευτικής Υπηρεσίας. Συνολικά διαμοιράστηκαν 100 ερωτηματολόγια τα οποία συμπληρώθηκαν στο σύνολό τους. Η συμμετοχή στην έρευνα ήταν δυνατή μόνο σε άτομα που εργάζονται στο Γενικό Νοσοκομείο Άρτας και ανήκουν στην ιατρική, νοσηλευτική ή διοικητική υπηρεσία. Οι εργαζόμενοι πριν κληθούν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο ενημερώθηκαν προφορικά και γραπτώς για τον σκοπό και τη μεθοδολογία της μελέτης. Η συμμετοχή στη μελέτη ήταν εθελοντική, δεν ασκήθηκε κανενός είδους πίεση και δόθηκε χρονικό περιθώριο 10 ημερών. Για να εξασφαλιστεί το απόρρητο των πληροφοριών και ανωνυμία των συμμετεχόντων κάθε ερωτηματολόγιο τοποθετήθηκε σε ειδικό αδιαφανή φάκελο στον οποίο είχε πρόσβαση μόνο η ερευνήτρια. Κατά τη διάρκεια συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων τηρήθηκαν όλες οι αρχές δεοντολογίας και ηθικής.

Στατιστική ανάλυση

Για την περιγραφή των πενταβάθμιων εκβάσεων χρησιμοποιήθηκαν μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις ενώ για τις κατηγορικές μετρήσεις όπως το φύλο και το εκπαιδευτικό επίπεδο, πλήθη και ποσοστά. Πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι t και μη παραμετρικοί των Mann-Whitney για δύο ανεξάρτητα δείγματα για την διαφοροποίηση των εκβάσεων ανάλογα με την ιδιότητα ή με άλλες παραμέτρους που εκφράζονται σε δύο κατηγορίες όπως το φύλο, μετά από ελέγχους κανονικότητας σύμφωνα με το κριτήριο Shapiro-Wilk. Παράλληλα η επίδραση του εκπαιδευτικού επιπέδου και άλλων κατηγορικών σε περισσότερες από δύο επιλογές, αξιολογήθηκε με το κριτήριο της ανάλυσης διακύμανσης και με μη παραμετρικούς ελέγχους των Kruskal-Wallis. Για την εξέταση των σχέσεων μεταξύ μη κατηγορικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης του Spearman. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε με το λογισμικό SPSS v23.0 και το επίπεδο σημαντικότητας ορίστηκε ίσο με 0,05 σε όλες τις περιπτώσεις.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ο μελετώμενος πληθυσμός αποτελούνταν από 100 υγειονομικούς. Στον πίνακα 1 παρουσιάζονται τα δημογραφικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στη μελέτη. Ο μέσος όρος της ηλικίας των ερωτηθέντων κυμαίνεται στα 48,83 έτη και εργάζεται για 21,20 έτη.

Δυσλειτουργικό άγχος που σχετίζεται με τον κορωνοϊό

Το 66% των ερωτηθέντων ένιωθε ζαλισμένος ή συγχυσμένος σε κάποιο βαθμό όταν διάβαζε ή άκουγε νέα για τον κορωνοϊό. (Σε χρονικό διάστημα 2 εβδομάδων: το 25% το βίωσε σπάνια, το 21% αρκετές ημέρες, το 9% περισσότερο από 7 ημέρες και το 11% σχεδόν καθημερινά). Το 32% αντιμετώπισε πρόβλημα στο να κοιμηθεί ή να συνεχίσει τον ύπνο του επειδή σκεφτόταν τον κορωνοϊό. Στην ερώτηση ένιωθα παράλυτος όταν σκεφτόμουν ή ήμουν εκτεθειμένος σε πληροφορίες για τον κορωνοϊό το 22% το βίωσε σπάνια, το 5% αρκετά και το 2% καθημερινά. Το 20% των ερωτηθέντων σπάνια δεν είχε όρεξη για φαγητό όταν σκεφτόταν ή ήταν εκτεθειμένο σε πληροφορίες για τον κορωνοϊό ενώ το 3% αρκετές ημέρες. Τέλος το 27% ένιωσε σε κάποιο βαθμό ναυτία ή είχε προβλήματα με το στομάχι όταν σκεφτόταν ή ήταν εκτεθειμένος σε πληροφορίες για τον κορωνοϊό. (Σε χρονικό διάστημα 2 εβδομάδων: 21% σπάνια, 3% αρκετές ημέρες, 1% περισσότερο από 7 ημέρες και 2% καθημερινά).

Επίμονης και διαταραγμένη σκέψη σχετικά με τη νόσο Covid-19

Στην ερώτηση πόσο συχνά τις τελευταίες 15 ημέρες έχετε βιώσει ενοχλητικές σκέψεις ότι μπορεί να έχετε κολλήσει κορωνοϊό το 50% των συμμετεχόντων το βίωσε σπάνια, το 14%

αρκετές ημέρες, το 9% περισσότερες από 7 ημέρες και το 2% σχεδόν καθημερινά. Παράλληλα το 40% σπάνια είχε ενοχλητικές σκέψεις ότι κάποια άτομα που είδε μπορεί να είχαν κορωνοϊό, το 22% αρκετές ημέρες, το 10% περισσότερες από 7 ημέρες και το 4% σχεδόν καθημερινά. Το 8% των συμμετεχόντων καθημερινά δεν μπορούσε να σταματήσει να σκέφτεται κορωνοϊό και το 12% είχε όνειρα σχετικά με τον κορωνοϊό

Συμπεριφορές που αναζητούν την καθυσύχαση τυχόν ανησυχιών που σχετίζονται με την λοίμωξη από κορωνοϊό

Το 85,67% των ερωτηθέντων καθόλου ή σπάνια μετρούσε την θερμοκρασία του για να δει αν είχε μολυνθεί από τον κορωνοϊό. Το 66,7% αναζήτησε πληροφορίες στο διαδίκτυο για να δει αν έχει συμπτώματα κορωνοϊού ενώ το 41% διάβαζε ή παρακολουθούσε βίντεο για να δει αν έχει μολυνθεί από τον κορωνοϊό. Το 47,92% μίλησε με άλλα άτομα για τα συμπτώματά του για να δει αν έχει μολυνθεί από τον κορωνοϊό. (30,21% σπάνια, 10,42% αρκετές ημέρες, 4,17% περισσότερες από 7 ημέρες, 3,13% καθημερινά) ενώ το 43,75% μίλησε με έναν επαγγελματία υγείας σχετικά με συμπτώματά του για να δει αν έχει μολυνθεί από τον κορωνοϊό.

Το 93% του δείγματος έχει τιμές CAS μικρότερες του 9 αφού μόλις 7 είναι εκείνοι με $CAS \geq 9$, το 88,89% έχει τιμές OCS μικρότερες του 7 με μόλις 11 να έχουν τιμές

$OCS \geq 7$ και τέλος το 90,53% έχει τιμές CRBS μικρότερες του 12 με 9 συμμετέχοντες να έχουν τιμές $CRBS \geq 12$. Παράλληλα από το σύνολο του δείγματος φαίνεται ότι 16 συμμετέχοντες είχαν παθολογικά επίπεδα σε τουλάχιστον μία από τις τρεις κλίμακες που χορηγήθηκαν, ενώ μόλις 2 από αυτούς είχαν υψηλές τιμές και στις τρεις κλίμακες.

Ελέγχθηκαν οι διαφορές στις τιμές του συνολικού σκορ CAS των συμμετεχόντων ανάλογα με τα δημογραφικά τους στοιχεία όπως φαίνεται και στον πίνακα 2. Από την ανάλυση προέκυψε ότι οι γυναίκες έχουν στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερες τιμές CAS από ότι οι άντρες ($p=0,006$) που υποδεικνύουν υψηλότερο ψυχικό άγχος που σχετίζεται με την πανδημία του κορωνοϊού. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες (μέση τιμή=3,55) αναμένεται να έχουν κατά 1,74 υψηλότερες τιμές στο συνολικό CAS από ότι οι άντρες (μέση τιμή=1,81). Επίσης, τα άτομα που δε συζούν με χρόνια πάσχοντες έχουν στατιστικά σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα άγχους που σχετίζονται με την νόσο του κορωνοϊού ($p=0,019$). Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες που ζουν με χρόνια πάσχοντες (μέση τιμή= 5,82) αναμένεται να έχουν κατά 3,45 υψηλότερες τιμές στο συνολικό CAS από ότι εκείνοι που δε συζούν (μέση τιμή=2,37).

Υπάρχει στατιστικά σημαντικά θετική συσχέτιση ανάμεσα στις τιμές των ολικών CAS και OCS, CRBS. Συνεπώς, για μεγαλύτερες τιμές στην κλίμακα CAS αναμένονται

μεγαλύτερες τιμές των OCS, CRBS ($p < 0,001$). Το ίδιο συμβαίνει ανάμεσα στο OCS και CRBS ($p < 0,001$). Τα αποτελέσματα φαίνονται αναλυτικά στον πίνακα 3.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Βάσει των αποτελεσμάτων της παρούσας μελέτης το 7% των ερωτηθέντων ανέφεραν βαθμολογίες σύμφωνα με τα υπερβολικά επίπεδα άγχους για τον κορωνοϊό ($CAS \geq 9$). Το 35,4% του δείγματος βίωσε σε κάποιο βαθμό κάποιο σύμπτωμα άγχους για τον COVID-19 ενώ το 13,8% από αυτούς είχε μέτρια και υψηλά επίπεδα άγχους για τον κορωνοϊό. Παρόμοια μελέτη των Mora Magaña et al¹³ (2020) που διεξήχθη στο Μεξικό σε δείγμα 231 επαγγελματιών υγείας ανέφερε πως το 30,3% εμφάνισε σε κάποιο βαθμό άγχος για τον COVID-19 και ότι οι επαγγελματίες υγείας με υψηλά επίπεδα κορωνοφοβίας εμφάνισαν επίσης υψηλά επίπεδα κατάθλιψης και γενικευμένου άγχους. Τα αποτελέσματα της έρευνας του Baka (2021),¹⁴ που πραγματοποιήθηκε σε 400 Πολωνούς παρόχους υγειονομικής περίθαλψης έδειξαν ότι το υψηλό άγχος λόγω κορωνοϊού στους επαγγελματίες υγείας αύξησε την αϋπνία, η οποία με τη σειρά της συνέβαλε στην ανάπτυξη εξάντλησης. Στη μελέτη των Hosgö et al.¹⁵ (2020) που πραγματοποιήθηκε στο υγειονομικό προσωπικό που εργάζεται σε 112 σταθμούς υπηρεσιών υγείας έκτακτης ανάγκης στο Uşak της Τουρκίας,

διαπιστώθηκε ότι το άγχος Covid-19 έχει επίδραση 30% στα επίπεδα επαγγελματικής απόδοσης των επαγγελματιών υγείας. Επιπλέον, στην έρευνα που έκαναν οι Labrague & De los Santos⁹ (2020) σε 736 νοσηλευτές, που εργάζονταν σε νοσοκομεία και μονάδες υγείας που είχαν καθοριστεί για τον COVID-19 στις Φιλιππίνες, διαπιστώθηκε πως οι υγειονομικοί που αντιλήφθηκαν ανεπαρκή κοινωνική και εργασιακή υποστήριξη, προσωπική ανθεκτικότητα και συμπεριφορές αποφυγής φάνηκε να παρουσιάζουν αυξημένα επίπεδα άγχους που σχετίζονται με τον COVID-19.

Σχετικά με το ισχυρότερο σύμπτωμα του άγχους για το κορωνοϊό στο υγειονομικό προσωπικό τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης συσχετίζονται με τη μελέτη των Chen et al.,¹⁶ (2021) που διεξήχθη στο γενικό πληθυσμό της Κίνας σε δείγμα 1011 ατόμων, στην οποία αναφέρεται ότι το ισχυρότερο σύμπτωμα του άγχους για το κορωνοϊό ήταν «ένιωθα ζαλισμένος ή συγχυσμένος όταν διάβαζα ή άκουγα νέα για τον κορωνοϊό», ενώ το πιο αδύναμο σύμπτωμα «Δεν είχα όρεξη για φαγητό όταν σκεφτόμουν ή ήμουν εκτεθειμένος σε πληροφορίες για τον κορωνοϊό». Η μελέτη των Padovan-Neto et al.,¹⁷ (2021), που διεξήχθη στη Βραζιλία σε δείγμα 505 ατόμων, αποκάλυψε ότι τα στοιχεία #2 (αϋπνία) και #3 (παράλυση) ήταν ισχυρότεροι δείκτες άγχους λόγω κορωνοϊού στις γυναίκες, ενώ η απώλεια

όρεξης (στοιχείο #4) ήταν ισχυρότερος δείκτης κορωνοφοβίας σε νεότερους ενήλικες 18 έως 29 ετών.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το 51,75% των εργαζομένων είχαν πιθανή δυσλειτουργική σκέψη για τον COVID-19 (ήπιο, μέτριο, υψηλό επίπεδο) και το 11,11% από αυτούς είχαν προβληματικά συμπτώματα που απαιτούσαν περαιτέρω αξιολόγηση ή/και θεραπεία ($OCS \geq 7$). Οι ενοχλητικές σκέψεις σχετικά με τη συνάντηση με άτομα που μπορεί να είχαν κορωνοϊό αποτέλεσαν το ισχυρότερο σύμπτωμα της επίμονης σκέψης για τον COVID-19 ενώ το πιο αδύναμο σύμπτωμα αφορούσε τα όνειρα για τον νέο κορωνοϊό. Στην έρευνά τους οι Jasem και Al-Jubouri¹⁸ (2021) αξιολόγησαν την επίδραση της επίμονης και διαταραγμένης σκέψης για την νόσο COVID-19 στην ψυχική υγεία των παρόχων υγειονομικής περίθαλψης κατά την διάρκεια της πανδημίας. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 248 επαγγελματίες υγειονομικής περίθαλψης (γιατροί και νοσηλεύτες) που εργαζόταν στο νοσοκομείο της Βαγδάτης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 80,6% είχε πιθανή δυσλειτουργική σκέψη για τον COVID-19 (ήπιο, μέτριο, υψηλό επίπεδο) και το 19,4% από αυτούς είχε προβληματικά συμπτώματα που απαιτούσαν περαιτέρω αξιολόγηση ή/και θεραπεία ($OCS \geq 7$). Το υψηλό αυτό ποσοστό σχετίζεται λόγω της αλληλεπίδραση των παρόχων υγειονομικής

περίθαλψης με ασθενείς με COVID-19 και της αυξημένης πιθανότητας να μολυνθούν.. Στη μελέτη των Chen et al.¹⁶ (2021) που πραγματοποιήθηκε στο γενικό πληθυσμό, στην Κίνα. σε δείγμα 1011 ενηλίκων, το 10,5% ανέφερε υπερβολικά επίπεδα εμμονής με το COVID-19 και το ισχυρότερο σύμπτωμα ήταν η συνεχής και ασταμάτητη σκέψη για τον κορωνοϊό. (15,7%). Οι περιπτώσεις κινδύνου ανέφεραν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα αρνητικών συναισθημάτων, υπερβολικής κατανάλωσης χρόνου, υποκειμενικής δυσφορίας και λειτουργικής ανεπάρκειας.

Από την παρούσα έρευνα φάνηκε ότι το 9,47% των εργαζομένων παρουσίασαν συμπεριφορές που αναζητούσαν την καθυσύχαση τυχόν ανησυχιών σχετιζόμενες με λοίμωξη από τον κορωνοϊό. Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης επιβεβαιώνουν τα αποτελέσματα προγενέστερης μελέτης των Lee et al.¹²(2020) στις ΗΠΑ όπου σε δείγμα 453 ενηλίκων βρέθηκε ότι οι συμπεριφορές αναζήτησης επιβεβαίωσης συσχετίζονται ισχυρά με το άγχος υγείας και την κορωνοφοβία.

Από την ανάλυση των κοινωνικο-δημογραφικών χαρακτηριστικών προέκυψε ότι οι γυναίκες έχουν στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερες τιμές άγχους για το κορωνοϊό από ότι οι άντρες που υποδεικνύουν υψηλότερο ψυχικό άγχος που σχετίζεται με την πανδημία του κορωνοϊού. Έρευνα των

Özdin & Bayrak Özdin¹⁹ (2020) στην Τουρκία σε δείγμα 343 ατόμων, έδειξε ότι άνδρες και γυναίκες ανταποκρίνονται διαφορετικά σε διαφορετικούς στρεσογόνους παράγοντες κατά τη διάρκεια της πανδημίας με τις γυναίκες να είναι περισσότερο ευάλωτες σε αρνητικές συναισθηματικές καταστάσεις όπως η κατάθλιψη. Στην έρευνα των Mora Magaña et al.¹³ (2020) που διεξήχθη στο Μεξικό σε δείγμα 231 επαγγελματιών υγείας βρέθηκε ότι οι γυναίκες, το νοσηλευτικό προσωπικό και όσοι εργάζονται σε αίθουσες επειγόντων περιστατικών, διαλογή και μονάδες εντατικής θεραπείας είχαν σημαντικά υψηλότερα σκορ για κορωνοφοβία.

Από την ανάλυση επίσης προέκυψε πως τα άτομα που συζούν με χρόνια πάσχοντες έχουν στατιστικά σημαντικά υψηλότερα επίπεδα άγχους που σχετίζονται με την νόσο του κορωνοϊού. Στην έρευνα των Georger et al.²⁰ (2020), που πραγματοποιήθηκε στα νοσοκομεία Béziers και Montfermeil της Γαλλίας στο σύνολο του υγειονομικού προσωπικού (1266 άτομα), αξιολογήθηκε το άγχος και ο φόβος του προσωπικού κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Ο φόβος της μόλυνσης αγαπημένων προσώπων απαντήθηκε από το 90% των ερωτηθέντων, μαρτυρώντας το άγχος και την ενοχή των υγειονομικών ότι μπορεί να είναι ο φορέας της νόσου μεταφέροντάς τη από το επαγγελματικό στο οικογενειακό περιβάλλον

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν επίσης ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στο ολικό σκορ CAS, OCS, CRBS των συμμετεχόντων με την ηλικία ή τα έτη εργασίας. Οι Mora Magaña et al.¹³ (2020) διαπίστωσαν ότι στους επαγγελματίες υγείας τα νεότερα άτομα τείνουν να εμφανίζουν μεγαλύτερα επίπεδα συμπτωμάτων άγχους για τον κορωνοϊό ενώ οι Hosgör et al.¹⁵ (2020) διαπίστωσαν ότι καθώς αυξάνεται η διάρκεια της επαγγελματικής εμπειρίας (≥ 11 έτη), το άγχος Covid-19 είναι σημαντικά υψηλότερο στις γυναίκες

Σημειώνεται τέλος ότι τα αποτελέσματα των αναλύσεων συσχέτισης έδειξαν σημαντικές σχέσεις μεταξύ των τριών εκβάσεων όπως μετρήθηκαν από τις τρεις κλίμακες υποδεικνύοντας ότι τα επίπεδα του δυσλειτουργικού άγχους σχετίζονται με τα επίπεδα που αφορούν την επίμονη και διαταραγμένη σκέψη για την νόσο και παράλληλα τόσο πιο έντονα αναζητείται καθυσύχαση τυχόν ανησυχιών σχετιζόμενες με λοίμωξη από τον κορωνοϊό. Η έρευνα των Choi et al.²¹ (2020) στην Κορέα σε δείγμα 329 ενήλικων ατόμων έδειξε ότι τα επίπεδα του δυσλειτουργικού άγχους σχετίζονται με τα επίπεδα που αφορούν την επίμονη και διαταραγμένη σκέψη για τον COVID-19 αποτελούν όμως, διακριτά μέτρα του άγχους για τον κορωνοϊό. Επιπρόσθετα στην έρευνα του Skalski et al.²² (2020) στην Πολωνία σε 356 άτομα ηλικίας 18-78 ετών διαπιστώθηκε

ότι η επίμονη σκέψη για τον COVID-19 συσχετίζεται με αυξημένο άγχος για τον κορωνοϊό και αρνητικά αποτελέσματα τραύματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στα μέλη του υγειονομικού προσωπικού που συμμετείχαν στην έρευνα καταγράφηκαν χαμηλές τιμές και στις τρεις κλίμακες που σχετίζονται με τη νόσο του κορωνοϊού. Λίγες ήταν οι ανησυχητικά υψηλές τιμές. Αυτό υποδεικνύει χαμηλά επίπεδα κλινικά σημαντικού φόβου και άγχους, μη διαταραγμένη και επίμονη σκέψη για την Covid-19 αλλά και όχι υπερβολική αναζήτηση καθυσχασμού σχετικά με την πανδημία.

Παράλληλα δεν καταγράφηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων ή με τα χαρακτηριστικά της εργασίας τους παρά μόνο για το φύλο και τη συμβίωση με χρόνια πάσχοντες σε σχέση με το άγχος του κορωνοϊού. Από την ανάλυση προέκυψε ότι οι γυναίκες έχουν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα άγχους που σχετίζονται με την νόσο του κορωνοϊού από ότι οι άντρες που υποδεικνύουν υψηλότερο ψυχικό άγχος που σχετίζεται με την πανδημία του κορωνοϊού. Επίσης, τα άτομα που συζούν με χρόνια πάσχοντες έχουν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα άγχους που σχετίζονται με την νόσο του κορωνοϊού

Σημειώνεται τέλος ότι στατιστικά σημαντικές σχέσεις καταγράφηκαν μεταξύ των τριών εκβάσεων όπως μετρήθηκαν από τις τρεις κλίμακες υποδεικνύοντας ότι τα επίπεδα του δυσλειτουργικού άγχους σχετίζονται με τα επίπεδα που αφορούν την επίμονη και διαταραγμένη σκέψη για την νόσο και παράλληλα τόσο πιο έντονα αναζητείται καθυσχασση τυχόν ανησυχιών σχετιζόμενες με λοίμωξη από τον κορωνοϊό.

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί πως τη χρονική στιγμή που διενεργήθηκε η έρευνα στη συγκεκριμένη υγειονομική μονάδα ο αριθμός των νοσηλευομένων με COVID 19 ήταν μικρός παράλληλα τα κρούσματα στην περιοχή ήταν λίγα και σε συνδυασμό με τον πλήρη εμβολιασμό των υγειονομικών και την επάρκεια σε μέσα ατομικής προστασίας ίσως αποτέλεσαν παράγοντες που μετριάζουν το άγχος και το φόβο των υγειονομικών έναντι του COVID-19. Οι παράγοντες αυτοί ίσως είναι σημαντικοί για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων για το συγκεκριμένο δείγμα ατόμων.

Ο εντοπισμός ομάδων εργαζομένων που μπορεί να είναι ευάλωτες σε οξεία ψυχολογική δυσφορία κατά τη διάρκεια της πανδημίας καθώς και η αξιολόγηση και θεραπεία εργαζομένων σε χώρους υγειονομικής περίθαλψης των οποίων η ψυχική υγεία έχει επηρεαστεί από τον COVID-19 είναι μείζονος σημασίας τόσο για το δικό τους όφελος όσο και για αυτό των ασθενών

που φροντίζουν καθώς και της υγειονομικής μονάδας που εργάζονται.

Τέλος λαμβάνοντας υπόψη ότι η ψυχική ανθεκτικότητα των επαγγελματιών υγείας μπορεί να μετριάσει τα συναισθήματα φόβου και άγχους που βιώνουν, κρίνεται αναγκαίο οι διοικήσεις των νοσοκομείων και οι υπεύθυνοι ανθρώπινου δυναμικού των μονάδων υγείας να υλοποιήσουν παρεμβάσεις που να στοχεύουν στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των υγειονομικών μέσω της τεκμηριωμένης εκπαίδευσης και κατάρτισης για την ενίσχυση της άμυνας τους ενάντια στις συναισθηματικές, ψυχικές και ψυχολογικές συνέπειες της πανδημίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Xiang YT, Yang Y, Li W, Zhang L, Zhang Q, Cheung T et al. Timely mental health care for the 2019 novel coronavirus outbreak is urgently needed. *Lancet Psychiatry* 2020; 7(3): 228–229
2. White DB, Katz M, Luce J, Lo B. Allocation of scarce critical care resources during a public health emergency. *JAMA* 2020; 323(18):1773–1774.
3. Rodríguez BO, Sánchez TL. The Psychosocial Impact of COVID-19 on health care workers. *Int Braz J Urol* 2020; 46(1):195-200.
4. Lai J, Ma S, Wang Y, Cai Z, Hu J, Wei N et al. Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease. *JAMA* 2020; 3(3):1–12.
5. Zhang C, Yang L, Liu S, Ma S, Wang Y, Cai Z et al. Survey of insomnia and related social psychological factors among medical staff involved in the 2019 novel Coronavirus disease outbreak. *Front. Psychiatry* 2020;11: 1–9
6. Pappa S, Athanasiou N, Sakkas N, Patrinos S, Sakka, E, Barmparessou Z et al. From Recession to Depression? Prevalence and Correlates of Depression, Anxiety, Traumatic Stress and Burnout in Healthcare Workers during the COVID-19 Pandemic in Greece: A Multi-Center, Cross-Sectional Study. *Int J Environ Res Public Health* 2021; 18(5):2390
7. Ehrlich H, McKenney M, Elkbuli A. Protecting our healthcare workers during the COVID-19 pandemic. *Am J Emerg Med* 2020; 38(7): 1527–1528.
8. Leng M, Wei L, Shi X, Cao G, Wei Y, Xu H et al. Mental distress and influencing factors in nurses caring for patients with COVID-19. *Nurs Crit Care* 2021; 26(2): 94-101.
9. Labrague L, De Los Santos JA. Prevalence and predictors of coronaphobia among frontline hospital and public health nurses. *Public Health Nurs.* 2021; 38(3): 382-389.
10. Lee A. Coronavirus Anxiety Scale: A brief mental health screener for COVID-19 related anxiety. *Death Stud.*2020; 44(7): 393–401

11. Lee A. How much “Thinking” about COVID-19 is clinically dysfunctional? *Brain, Behav Immun* 2020; 87: 97:98
12. Lee A, Jobe C, Mathis A, Gibbons A. Incremental validity of coronaphobia: Coronavirus anxiety explains depression, generalized anxiety, and death anxiety. *J Anxiety Disord* 2020;74:1-4
13. Mora-Magaña I, Lee SA, Maldonado-Castellanos I, Jiménez-Gutierrez C, Mendez-Venegas J, Maya-Del-Moral A et al. Coronaphobia among healthcare professionals in Mexico: A psychometric analysis. *Death Stud* 2022; 46(2):280-289
14. Baka L. Coronavirus anxiety and exhaustion among Polish front-line healthcare workers: The mediation effect of insomnia. *Int J Occup Med Environ Health* 2021; 34(2):263–273
15. Hosgör H, Dörttepe ZU, Sagcan H. The effect of COVID-19 anxiety on the professional performances of emergency medical health services staff and demographic differences. *J Economics and Administrative Sciences Facult* 2020; 7(3):865-886
16. Chen Q, Liang, M, Li Y. Mental health care for medical staff in China during the COVID-19 outbreak. *Lancet Psychiatry* 2020; 7:15–16.
17. Padovan-Neto FE, Lee S, Guimaraes RP, Godoy LD, Costa HB, Zerbini FLS et al. Brazilian Adaptation of the Coronavirus Anxiety Scale: A Psychometric Investigation of a Measure of Coronaphobia. *OMEGA–Journal of Death and Dying* 2021
18. Jasem SS, Al-Jubouri MB. Obsession with COVID-19 among health care providers. *Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation* 2021; 32(3):9195-9199.
19. Özdin S, Bayrak Özdin S. Levels and predictors of anxiety, depression and health anxiety during COVID-19 pandemic in Turkish society: The importance of gender. *Int J Soc Psychiatry* 2020; 66(5):504-511
20. Georger F, Dos Santos E, Gazagne L, Berdagué P, Saib A, Nahon S et al. [COV IMPACT]: Stress exposure analysis among hospital staff in 2 hospitals in France during the COVID-19 pandemic. *Ann Cardiol Angeiol* 2020; 69(5):227-232.
21. Choi E, Lee J, Lee SA. Validation of the Korean version of the Obsession with COVID-19 scale and the Coronavirus Anxiety Scale. *Death Stud* 2020; 46(3):608-614
22. Skalski S, Uram P, Dobrakowski P, Kwiatkowska A. Thinking too much about the novel coronavirus. The link between persistent thinking about COVID-19, SARS - CoV-2 anxiety and trauma effect. *Current Issues in Personality Psychology* 2020; 8(3):169-174.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά και χαρακτηριστικά εργασίας του δείγματος.

		Πλήθος	Ποσοστό %	
Φύλο	Άνδρας	32	32,00%	
	Γυναίκα	68	68,00%	
Οικογενειακή Κατάσταση	Άγαμος/η	8	8,00%	
	Έγγαμος/η	82	82,00%	
	Διαζευγμένος/η	7	7,00%	
	Χήρος/η	3	3,00%	
Συζείτε με παιδιά;	Όχι	34	34,00%	
	Ναι	66	66,00%	
Συζείτε με άτομα >60 ετών;	Όχι	79	79,80%	
	Ναι	20	20,20%	
Συζείτε με χρόνια πάσχοντες;	Όχι	82	82,83%	
	Ναι	17	17,17%	
Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Υποχρεωτική Εκπαίδευση	2	2,00%	
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	47	47,00%	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	51	51,00%	
	Θέση εργασίας	Ιατρικό προσωπικό	15	15,15%
		Νοσηλευτικό προσωπικό	52	52,53%
	Διοικητικό προσωπικό	32	32,32%	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Διαφορές στα σκορ CAS ανάλογα με τα δημογραφικά στοιχεία

		Ολικό CAS		
		Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	p-value
Φύλο	Άνδρας	1,81	2,18	0,006
	Γυναίκα	3,55	3,95	
Οικογενειακή Κατάσταση	Άγαμος/η	1,37	1,51	0,488
	Έγγαμος/η	3,23	3,76	
	Διαζευγμένος/η	2,00	2,16	
	Χήρος/η	2,00	2,00	
Συζείτε με παιδιά;	Όχι	2,65	2,29	0,689
	Ναι	3,12	4,02	
Συζείτε με άτομα >60 ετών;	Όχι	2,62	3,01	0,24
	Ναι	4,30	5,03	
Συζείτε με χρόνια πάσχοντες;	Όχι	2,37	2,57	0,019
	Ναι	5,82	5,74	
Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Υποχρεωτική Εκπαίδευση	2,00	2,83	0,551
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	3,47	4,16	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	2,53	2,83	
Θέση εργασίας	Ιατρικό προσωπικό	2,80	2,68	0,127
	Νοσηλευτικό προσωπικό	3,37	3,61	
	Διοικητικό προσωπικό	1,91	2,49	

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Συσχέτιση ανάμεσα στα CAS, OCS , CRBS

		Ολικό OCS	Ολικό CRBS	
Spearman's	Ολικό CAS	CorrelationCoefficient	0,689	0,426
		ent		
		p-value	,000	,000
	N		99	95
	Ολικό OCS	CorrelationCoefficient		0,694
		ent		
		p-value	.	,000
		N		94
